

FINDING A BETTER WAY

Hur beter du dig i trafiken?

Förarbeteende & säkerhetskultur

Föredrag på SKL:s Trafik- och gatudagar 2014

Christina Stave, forskare

Disputerade på Chalmers, huvudsakligt ämne är psykologi. Christina.stave@vti.se, www.vti.se

VTI i korthet

- VTI, Statens väg- och transportforskningsinstitut är ett oberoende forskningsinstitut inom transportsektorn
- Kontor i Linköping, Göteborg, Stockholm, Borlänge & Lund
- 200 anställda ca 40% är kvinnor, mest forskare
- Tjänster;
 - Forskning och utveckling
 - Konsulttjänster
 - Mätning och provning
 - Utredning och rådgivning
 - Kurser och seminarier
 - Konferenser (Transportforum)
 - Studiebesök
 - Bibliotek och informationstjänster

Några röster om trafikklimatet

- ”En majoritet av Göteborgs trafikanter känner allmän irritation i trafiken. Stora infrastrukturprojekt och en växande stad kommer att öka trycket på det redan hårda trafikklimatet. För att det inte ska leda till fler dödsfall och skador krävs mera hänsyn och bättre samspel i trafiken – av alla” – i GP av Malin Lundgren, chef NTF Väst.
- ”Man har systematiskt byggt in otydligheter i trafiksystemet vilket gör trafiken oförutsägbar” ex rondeller. - Dialog på GP.
- ”Man visar inte längre tålamod med de som övningskör” – trafiklärare.
- ”Jag är rädd då jag åker taxi från Landvetter, de kör långt över hastighetsgränsen trots att jag ber dem hålla hastigheten” – forskare.

Hur beter du dig i trafiken - Medvetna risker

- Risktagande ger snabb och ofta omedelbar belöning
- Normalisering – 'så gör alla här'
- Unga manliga 'odödliga' förare – hjärnans utveckling
- En del äldre kör fortare än de förmår för de upplever trycket
- Man upplever sig inte ha något val
- "Jag gör misstag, andra kör som idioter, det är dom som behöver utbildning" etc

Tala 2 & 2

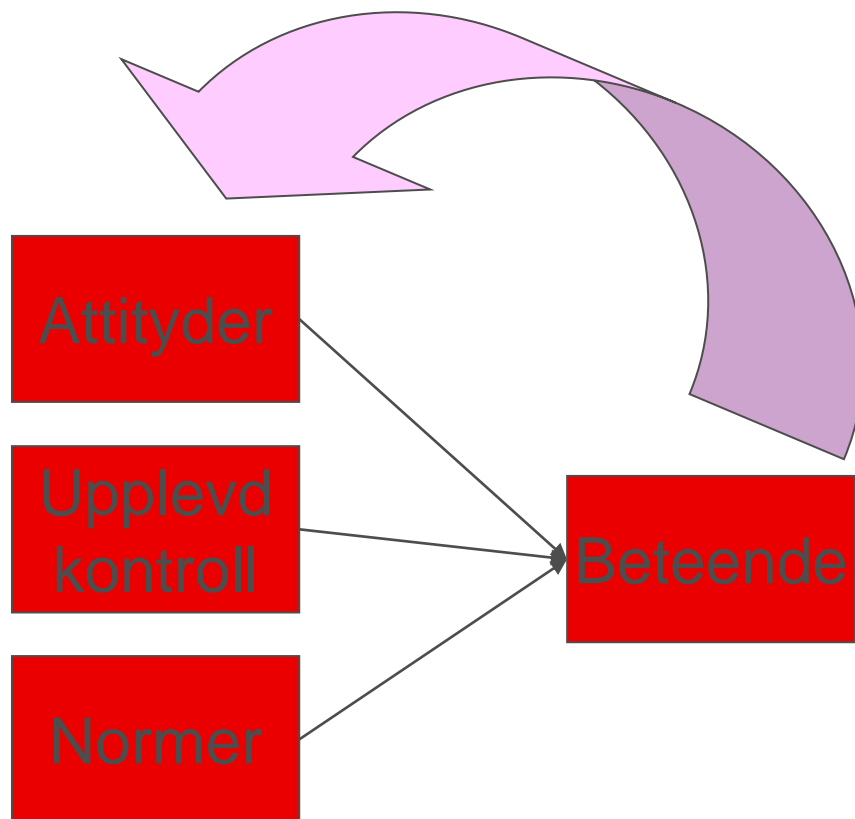
- Hur påverkar trafikomläggningar och köer förarbeteende?

Säkert förarbeteende

- Liten men omedelbar ”kostnad” & fördröjd osäker belöning
- Bra information i god tid kan göra att man kan planera
- Stress – föräldrar kan vara farliga för barn i trafiken men är ofta mycket beskyddande av barnen
- Normer och förebilder, barnen lär sig som små i bilen
- Att köra limousine-körning, eco-driving = icke aggressivt
- Trevliga människor är mer sällan inblandade i olyckor
(Clarke and Robertsson, 2005)

Tala 2&2: Många tycker att det är ok att köra över hastighetsgränsen men inte att utsätta andra för rökning, vad tycker ni?

Vad styr vårt beteende?

Ett beteende som är i konflikt med en persons föreställningar eller attityder avseende beteendet ifråga stör den mentala jämvikten (=>stress). Om beteendet uppfattas som nödvändigt kommer personen att ändra sin attityd.

(Leon Festinger, A Theory of Cognitive Dissonance, Stanford University, Stanford, Calif., 1957.)

(TPB, Ajzen & Fishbein, 2005)

Säkerhetskultur

Pressen: Efter den svåra masskrocken i Skåne pressas åkeribranschen. Lastbilschaufförerna har blivit vägarnas svarta får.

- De kör för fort och säkerhetskulturen är rutten, säger Claes Tingvall på Trafikverket.

Fotograf: Katja Kircher

Säkerhetskultur är inte att andra förare i andra länder kör på ett annat sätt utan handlar om vad vi tycker är ok eller inte i trafiken.

Säkerhetskultur - säkerhetsklimat

SÄKERHETSKULTUR handlar om ett ständigt pågående lärande, att tänka säkerhet och lära av misstagen, att synliggöra och bevaka de faktorer som påverkar risker.

SÄKERHETSKLIMAT är gemensamma normer och värderingar - de anställdas uppfattning om 'det är så vi gör här'. *(Fritt efter Richter, 2001)*

Säkerhetsklimat kan därför sägas utgöra den mätbara delen av säkerhetskulturen i en organisation.

Säkerhetskultur - kort historik

- **Kärnkraftsindustrin** – har inget berättigande utan säkerhet. Trafiken?
- **Inom arbetsmiljön:**
 - Offshore, bygg, sjukvård, livsmedel
 - det finns beprövade enkätinstrument
- **Inom transport/trafik:**
 - Flyg & flygledning
 - Tåg och buss?
 - Bil, moped och cykel säkerhetskultur?
- **Trafikplanering** – kommuner – städer?

Foto: Hejdlösa bilder

Grundstenarna i säkerhetsklimat

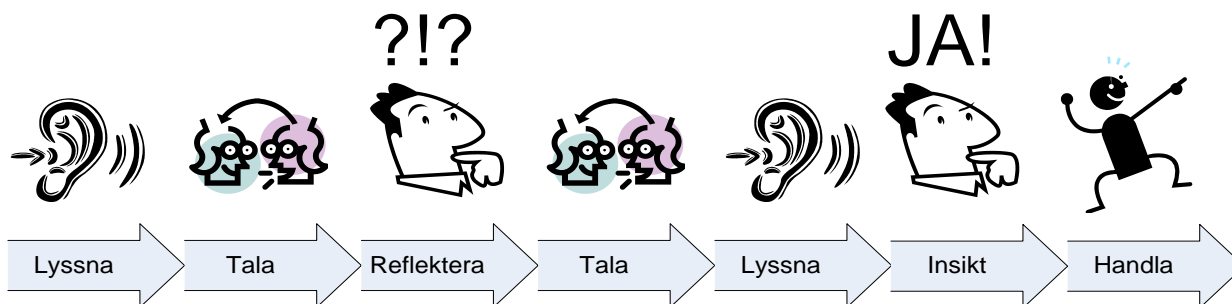
- **Säkerhetsprioritet:** hur säkerheten värderas kontra produktion och frånvaron av riskacceptans
- **Säkerhetsledarskap:** beteende från ledning, arbetsledning, skapa delaktighet och tilltro till säkerhetssystemen
- **Säkerhetskommunikation:** kommunikationsstrukturer, lärande, reflektion, öppenhet, och tillit
- **Arbetsgruppens säkerhetsengagemang;** beteende och värderingar inom arbetsgruppen samt tillit till kompetens

Säkerhetskulturen har olika mognadssteg

1. Säkerhet = krav i form av lagar o regler - ej för att hjälpa företaget.
2. Olyckor beror på osäkert beteende, arbetar reaktivt, bestraffar då ökat antal skador
3. Mindre olyckor men vill minska mer, ledningen börjar få självinsikt
4. All personal arbetar för säkerheten är viktigt, ekonomiskt och moraliskt
5. Ständigt pågående lärande

Att arbeta med säkerhetsklimat

- Rapportera och analysera tillbud och olyckor för att finna systematiska orsaker bakom olyckor.
- Ofta beror problem på brister i kommunikationen, man tror att alla ser eller förstår, man missuppfattar varandra.
- Det handlar om hur man prioriterar säkerheten.
Att lyfta fram trafiksäkerhetsarbetets "mjuka" delar.

Säkerhetskultur i samhället

Från nätet:

”Är det bara jag som stör mig enormt på folk som alltid håller hastighetsbegränsningarna och kör 120% eco driving?”

Enligt mig bör man hålla minst 5-10km över hastighetsgränsen på sträckor under 70, och minst 20-30 över på sträckor över 90. Ändå ser man många mesar som kör 87 på 90 vägen när det är full sikt och bra väglag”.

Tala 2&2:

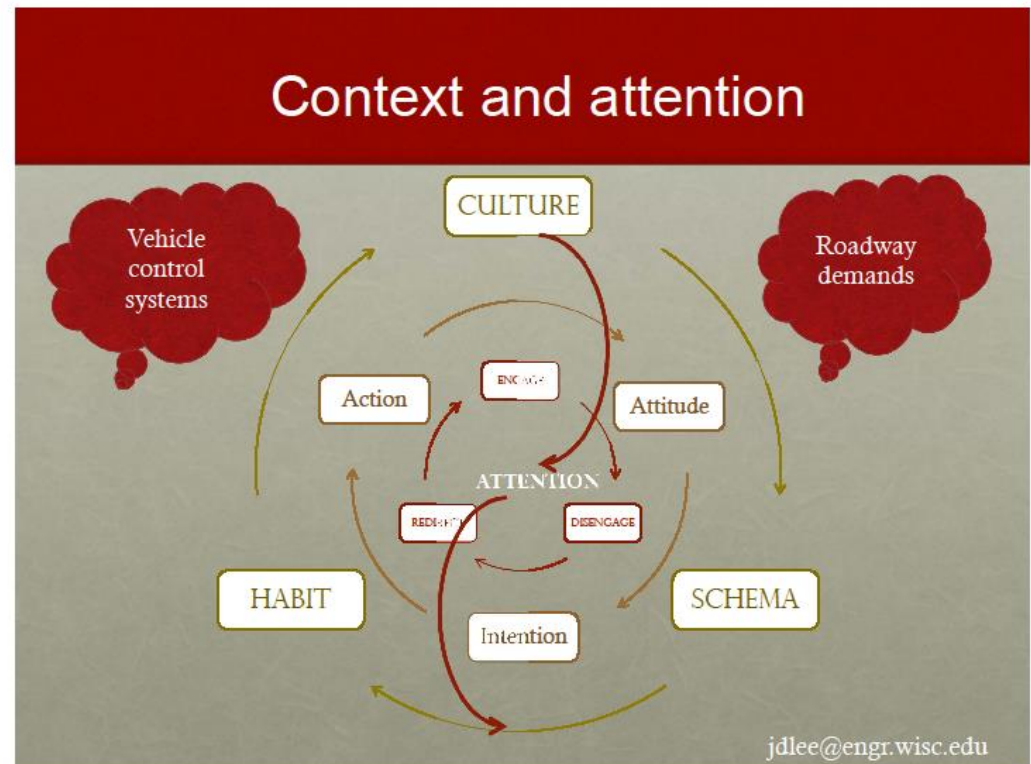
De flesta förstår att ökad hastighet ökar risken men få upplever att sänkt hastighet minskar risken.

Förarens uppmärksamhet sett i sitt sammanhang

Professor John Lee:

”Det som påverkar körningen är allt ifrån interaktionen med andra förare till lång tids social påverkan.”

”Analyser för att definiera distraktion bör därför ta med helheten från föraren, bilen, trafiken och samhället”

I Montana, USA jobbar man på kommunnivå

- Kampanjer handlar om att förändra attityder & uppfattningen av normer
- Ofta använder man media och interpersonella metoder
- Transformativt ledarskap (process) som visar i handling att det är viktigt och påverkar för ett delaktigt beteende
- Man beräknar att vinsten i minskade olyckor är 4 x ggr kostnaden för ett projekt för att öka trafiksäkerhetskulturen
- 2 & 2: Vad ser ni mer för "vinster" för samhället om vi kör vänligare, lugnare, säkrare?

Improving Traffic Safety Culture in the United States The Journey Forward (2007)

An Action Framework for Transforming Traffic Safety Culture (2012)

Hur skulle SKL kunna jobbar med säkerhetskultur

- **Hur ser säkerhetskulturen ut i er kommun?**
I Göteborg är trafiken hård, högerregeln gäller bara ibland, många trafikomläggningar, man knör sig på och i bussen
- **Behöver vi bättre trafikutbildning?**
Vad kan de unga idag, och varför inte en uppfräschning för de som redan har KK?
- **Behöver vi självförklarande vägar?**
Björn Lidestam på VTI
- **Förlåtande system –**
om man gör fel, kan man göra om rätt?
- **Ni är uppdragsgivare,**
ställ krav vid upphandling på en god säkerhetskultur.
- **Hur ser säkerhetskulturen ut i er organisationen?**
positivt kan förstärkas - goda förebilder